Άσκηση 1: Έστω $X_1,...,X_n$ τυχαίο δείγμα μεγέθους n από την κατανομή με σ.π.π.

$$p(x,\theta) = 2\theta^2 x^{-3} \quad , \ x > \theta, \ \theta > 0.$$

α) Δείξτε ότι η στατιστική συνάρτηση $T(\underset{\sim}{X}) := X_{(1)} = \min_{1\le i\le n} X_i$ είναι επαρκής για την παράμετρο θ και πλήρης.

β) Βρείτε Α.Ε.Ε.Δ. του $\theta^{-\kappa}$.

Λύση:

α) Το στήριγμα $S = \{x \in \mathbb{R} : p(x,\theta) > 0\} = \{\theta, +\infty\}$ εξαρτάται από το θ και για αυτό γράφουμε την σ.π.π. στην εξής μορφή:

$$p(x,\theta) = 2\theta^2 x^{-3} \ \mathrm{I}_{(\theta,+\infty)}(x) \quad , \ x \in \mathbb{R},$$

όπου

$$\mathrm{I}_{(\theta,+\infty)}(x) := \begin{cases} 1, & x > \theta \\ 0, & x \le \theta \end{cases}.$$

Η από κοινού σ.π.π. του δείγματος $X_1,...,X_n$ γράφετε τότε:

$$p(\underset{\sim}{x},\theta) = 2^n \theta^{2n} \prod_{i=1}^{n} x_i^{-3} \prod_{i=1}^{n} \mathrm{I}_{(\theta,+\infty)}(x_i) \quad .$$

Ορίζουμε τη συνάρτηση:

$$f(\theta, x_{(1)}) := \begin{cases} 1, & \theta \le x_{(1)} \\ 0, & \theta > x_{(1)} \end{cases},$$

όπου $x_{(1)} = \min_{1\le i\le n} x_i$. Οι συναρτήσεις K και L με τιμές $K(\underset{\sim}{x}) = \prod_{i=1}^{n} \mathrm{I}_{(\theta,+\infty)}(x_i)$ και $L(\underset{\sim}{x}) = f(\theta, x_{(1)})$ είναι ίσες διότι παίρνουν μόνο τις τιμές 0 και 1 και επιπλέον $K(\underset{\sim}{x}) = 1$ αν και μόνο αν $L(\underset{\sim}{x}) = 1$. Επομένως

$$p(\underset{\sim}{x},\theta) = \{2^n \theta^{2n} f(\theta, x_{(1)})\} \prod_{i=1}^{n} x_i^{-3} = \mathrm{G}(x_{(1)},\theta) H(\underset{\sim}{x}) \quad .$$

Έτσι από το παραγοντικό κριτήριο Neyman η στατιστική συνάρτηση $T(\underset{\sim}{X}) := x_{(1)} = \min_{1\le i\le n} x_i$ είναι επαρκής για το θ.

Για να αποδείξουμε την πληρότητα της T, χρειάζεται να γνωρίζουμε την κατανομή της. Για την συνάρτηση κατανομής $F_X(x,\theta)$ της τ.μ. X με σ.π.π. $p(x,\theta)$, έχουμε:

$$F_X(x,\theta) = \int_\theta^x p(u,\theta)du = 2\theta^2 \int_\theta^x u^{-3} du = 1 - \left(\frac{\theta}{x}\right)^2, x > \theta$$

και $F_X(x,\theta) = 0$ αν $x \le \theta$. Συνεπώς αν $F_T(t,\theta)$ είναι η συνάρτηση κατανομής της T τότε:

$$F_T(t,\theta)=P(T\le t)=1-P(T>t)=1-P(X_{(1)}>t)=1-P(X_i>t,\ i=1,...,n)=1-\prod_{i=1}^{n}P(X_i>t)=$$
$$1-[(1-F_X(t,\theta)]^n=1-\left(\frac{\theta}{t}\right)^{2n},t>\theta .$$

Παραγωγίζοντας ως προς t λαμβάνουμε την σ.π.π. της Τ:

$$f_T(t,\theta)=2n\theta^{2n}t^{-2n-1},t>\theta .$$

Έστω τώρα Ε(h(T),θ) = 0 $\forall\theta>0$ και για τυχούσα μετρήσιμη πραγματική συνάρτηση h: $\mathbb{R}\to\mathbb{R}$. Έχουμε ότι:

Ε(h(T),θ) = 0 $\forall\theta>0$

$$\Rightarrow\int_{\theta}^{+\infty}h(t)f_T(t,\theta)dt=0\Rightarrow 2n\theta^{2n}\int_{\theta}^{+\infty}h(t)t^{-2n-1}dt=0\Rightarrow\int_{\theta}^{+\infty}h(t)t^{-2n-1}dt=0 .$$

Παραγωγίζοντας την τελευταία ισότητα ως προς θ λαμβάνουμε ότι

$$-h(\theta)\theta^{-2n-1}=0\ \forall\theta>0\Rightarrow h(\theta)=0\ \forall\theta>0 ,$$

δηλαδή h(y)=0 $\forall y\in(0,+\infty)$. Για το σύνολο $(-\infty,0]$ ισχύει ότι $P(T\le 0)=0\ \forall\theta>0$, δηλαδή το $(-\infty,0]$ έχει μέτρο μηδέν. Άρα h=0 σχεδόν παντού και συνεπώς η $T(\underset{\sim}{X})$:= $X_{(1)}=\min_{1\le i\le n}X_i$ είναι πλήρης.

β) Έστω U=ψ(T) α.ε. του $\theta^{-\kappa}$. Τότε:

$$E(\psi(\mathrm{T}))=\theta^{-\kappa}\Rightarrow\int_{\theta}^{+\infty}\psi(t)f_T(t,\theta)dt=\theta^{-\kappa}\Rightarrow 2n\theta^{2n}\int_{\theta}^{+\infty}\psi(t)t^{-2n-1}dt=\theta^{-\kappa}\Rightarrow\int_{\theta}^{+\infty}\psi(t)t^{-2n-1}dt=\frac{\theta^{-\kappa}}{2n\theta^{2n}},\ \forall\theta>0$$

Παραγωγίζοντας την τελευταία ισότητα ως προς θ προκύπτει:

$$-\psi(\theta)\theta^{-2n-1}=\frac{-(2n+\kappa)}{2n\theta^{\kappa+2n+1}},\ \forall\theta>0\Rightarrow\psi(\theta)=\frac{(2n+\kappa)}{2n}\theta^{-\kappa}\ \ \forall\theta>0 \cdot$$

Άρα η στατιστική συνάρτηση $U(\underset{\sim}{X})=\psi(T(\underset{\sim}{X}))=\frac{(2n+\kappa)}{2n}T(\underset{\sim}{X})^{-\kappa}=\frac{(2n+\kappa)}{2n}X_{(1)}{}^{-\kappa}$ είναι η μοναδική Α.Ε.Ε.Δ. του $\theta^{-\kappa}$, ως συνάρτηση μόνο της επαρκούς και πλήρους στατιστικής συνάρτησης Τ.

Άσκηση 2: Έστω $X_1,...,X_n$ τυχαίο δείγμα από την κατανομή $G\left(\frac{1}{\theta},p\right)$ με σ.π.π.

$$p(x,\theta)=\frac{1}{\theta^p\Gamma(p)}x^{p-1}e^{-\frac{x}{\theta}},x>0,\theta>0 ,$$

όπου p γνωστό.

α) Να υπολογιστεί η πληροφορία Ι(θ) κατά Fisher μιας παρατήρησης για το θ.

β) Να βρεθεί Α.Ε.Ε.Δ. της θ και να συγκριθεί η διασπορά της με το κάτω φράγμα της ανισότητας Cramer-Rao.

γ) Να βρεθεί Α.Ε.Ε.Δ. της 1/θ και να συγκριθεί η διασπορά της με το κάτω φράγμα της ανισότητας Cramer-Rao.

Λύση:

α)

$$\ln p(x,\theta) = -\ln\Gamma(p) - p\ln\theta - \frac{x}{\theta} + (p-1)\ln x$$
$$\frac{\partial}{\partial\theta}\ln p(x,\theta) = -\frac{p}{\theta} + \frac{x}{\theta^2}$$
$$\frac{\partial^2}{\partial^2\theta}\ln p(x,\theta) = \frac{p}{\theta^2} - \frac{2x}{\theta^3}$$

Άρα:

$$\mathrm{I}(\theta) = -\mathrm{E}\left\{\frac{\partial^2}{\partial^2\theta}\ln p(x,\theta)\right\} = \mathrm{E}\left\{\frac{2\mathrm{X}}{\theta^3}\right\} - \frac{p}{\theta^2} = \frac{2}{\theta^3}\mathrm{E}(\mathrm{X}) - \frac{p}{\theta^2} = \frac{2}{\theta^3}p\theta - \frac{p}{\theta^2} = \frac{p}{\theta^2}.$$

β) Το στήριγμα $S = \{x \in \mathbb{R} : p(x,\theta) > 0\} = \{0, +\infty\}$ δεν εξαρτάται από το θ. Επιπλέον:

$$p(x,\theta) = \frac{1}{\theta^p\Gamma(p)}x^{p-1}e^{-\frac{x}{\theta}} = c(\theta)e^{Q(\theta)T(x)}h(x)$$

ανήκει δηλαδή στην Ε.Ο.Κ. και συνεπώς η $\mathrm{T}=\mathrm{T}(\underset{\sim}{X}) := \sum_{i=1}^{n} T(X_i) = \sum_{i=1}^{n} X_i$ είναι επαρκής και πλήρης για το θ. Ακόμα έχουμε ότι:

$$\mathrm{E(T)} = \sum_{i=1}^{n} E(X_i) = np\theta \Rightarrow \mathrm{E}\left\{\frac{\mathrm{T}}{np}\right\} = \theta.$$

Συμπεραίνουμε λοιπόν ότι η α.ε. $\mathrm{T}^*(\underset{\sim}{X}) = \frac{\sum_{i=1}^{n} X_i}{np} = \frac{\bar{X}}{p}$ του θ είναι και Α.Ε.Ε.Δ. ως συνάρτηση της επαρκούς και πλήρους Τ.

Επειδή οι $X_1,\ldots,X_n$ είναι ανεξάρτητες (άρα και ασυσχέτιστες) έπεται ότι:

$$\mathrm{V}(\mathrm{T}^*) = \frac{\sum_{i=1}^{n} V(X_i)}{(np)^2} = \frac{np\theta^2}{(np)^2} = \frac{\theta^2}{np}.$$

Το κάτω φράγμα Cramer-Rao δίνεται από την

$$LB = \frac{1}{nI(\theta)} = \frac{\theta^2}{np} = V(T^*).$$

γ) Ισχύει ότι αν $X_i \sim G\left(\frac{1}{\theta}, p\right) \Rightarrow \sum_{i=1}^{n} X_i \sim G\left(\frac{1}{\theta}, np\right)$ και άρα

$$E\left\{\frac{1}{T^{\kappa}}\right\}=\int_{0}^{+\infty}\frac{1}{t^{\kappa}}\,f_T(t,\theta)dt=$$

$$\int_{0}^{+\infty}\frac{1}{t^{\kappa}}\frac{1}{\theta^{np}\Gamma(np)}t^{np-1}e^{-\frac{x}{\theta}}dt=\frac{1}{\theta^{np}\Gamma(np)}\int_{0}^{+\infty}t^{np-\kappa-1}e^{-\frac{x}{\theta}}dt\overset{y=t/\theta}{=}\theta\frac{\theta^{np-\kappa-1}}{\theta^{np}\Gamma(np)}\int_{0}^{+\infty}y^{np-\kappa-1}e^{-y}dy=\frac{\Gamma(np-\kappa)}{\theta^{\kappa}\Gamma(np)},$$

αφού:

$$\int_{0}^{+\infty}y^{np-\kappa-1}e^{-y}dy=\Gamma(np-\kappa)$$

Για κ=1 έχουμε

$$E\left\{\frac{1}{T}\right\}=\frac{\Gamma(np-1)}{\theta\Gamma(np)}=\frac{1}{\theta(np-1)},$$

αφού:

$$\Gamma(a)=(a-1)\Gamma(a-1).$$

Τελικά:

$$E\left\{\frac{np-1}{T}\right\}=\frac{1}{\theta},$$

και άρα η στατιστική συνάρτηση $\frac{np-1}{T}$ είναι Α.Ε.Ε.Δ. του 1/θ.

Ακόμα:

$$V\left\{\frac{np-1}{T}\right\}=(np-1)^2V\left\{\frac{1}{T}\right\}=(np-1)^2\left\{E\left\{\frac{1}{T^2}\right\}-\left[E\left\{\frac{1}{T}\right\}\right]^2\right\}=$$

$$(np-1)^2\left\{\frac{\Gamma(np-2)}{\theta^2\Gamma(np)}-\left(\frac{1}{\theta(np-1)}\right)^2\right\}=\frac{1}{\theta^2(np-2)}$$

ενώ:

$$LB=\frac{\left[\frac{d}{d\theta}\left(\frac{1}{\theta}\right)\right]^2}{nI(\theta)}=\frac{\frac{1}{\theta^4}}{n\frac{p}{\theta^2}}=\frac{1}{np\theta^2}<V\left\{\frac{np-1}{T}\right\}.$$

Άσκηση 3: Έστω $X_1,...,X_n$ τυχαίο δείγμα από την κατανομή b(N,θ), $\theta\in(0,1)$.

α) Να δειχτεί ότι η στατιστική συνάρτηση $\frac{\bar{X}}{\mathrm{N}}$ είναι Α.Ε.Ε.Δ. του θ.

β) Να βρεθεί η Ε.Μ.Π. του θ.

γ) Έστω το τυχαίο δείγμα $X_1,...,X_n$ από την κατανομή b(3,θ). Αν το δείγμα αυτό έδωσε τις μετρήσεις $x_1=3$, $x_2=0$, $x_3=1$, $x_4=2$, $x_5=1$ να βρεθεί ο ΕΜΠ της P(X=0).

Λύση:

α) Το στήριγμα $S=\{x\in\mathbb{R}: p(x,\theta)>0\}=\{0,1,...,N\}$ δεν εξαρτάται από το θ. Επιπλέον:

$$p(x,\theta)=\binom{N}{x}\theta^x(1-\theta)^{N-x}=(1-\theta)^N\,\mathrm{e}^{\left(\ln\frac{\theta}{1-\theta}\right)x}\binom{N}{x}=c(\theta)e^{Q(\theta)T(x)}h(x)$$

ανήκει δηλαδή στην Ε.Ο.Κ. και συνεπώς η Τ = Τ($\underset{\sim}{X}$):= $\sum_{i=1}^{n}T(X_i)=\sum_{i=1}^{n}X_i$ είναι επαρκής και πλήρης για το θ. Ακόμα έχουμε ότι:

$$\mathrm{E(T)}=\sum_{i=1}^{n}E(X_i)=nN\theta\Rightarrow \mathrm{E}\left\{\frac{\mathrm{T}}{nN}\right\}=\theta\,.$$

Συμπεραίνουμε λοιπόν ότι η α.ε. $\mathrm{T}^*(\underset{\sim}{X})=\frac{\sum_{i=1}^{n}X_i}{nN}=\frac{\overline{X}}{N}$ του θ είναι και Α.Ε.Ε.Δ. ως συνάρτηση της επαρκούς και πλήρους Τ.

β) Έχουμε:

$$L(\theta)=\theta^{\sum_{i=1}^{n}x_i}(1-\theta)^{nN-\sum_{i=1}^{n}x_i}\prod_{i=1}^{n}\binom{N}{x_i},$$

$$l(\theta)=\left(\sum_{i=1}^{n}x_i\right)\ln\theta+\left(nN-\sum_{i=1}^{n}x_i\right)\ln(1-\theta)+\ln\prod_{i=1}^{n}\binom{N}{x_i},$$

$$\frac{d}{d\theta}l(\theta)=\frac{\sum_{i=1}^{n}x_i}{\theta}-\frac{nN-\sum_{i=1}^{n}x_i}{1-\theta}=0\Rightarrow\theta=\frac{\overline{x}}{\mathrm{N}}\,.$$

Ακόμα:

$$\frac{d^2}{d^2\theta}l(\theta)=-\frac{nN^2}{\overline{x}}-\frac{n(N-\overline{x})}{\left(1-\frac{\overline{x}}{\mathrm{N}}\right)^2}<0$$

Επομένως η $\hat{\theta}=\frac{\overline{X}}{\mathrm{N}}$ είναι η Ε.Μ.Π. του θ.

γ) Από τις μετρήσεις $x_1=3$, $x_2=0$, $x_3=1$, $x_4=2$, $x_5=1$ παίρνουμε ότι $\hat{\theta}=\frac{\overline{x}}{\mathrm{N}}$=0.466. Έτσι υποθέτοντας ότι X~b(3,0.466) έχουμε:

$$P(X=0)=\binom{3}{0}0.466^0(1-0.466)^{3-0}=0.15227\,.$$

Άσκηση 4: Έστω $X_1,...,X_n$ τυχαίο δείγμα από την κατανομή $N(\mu,\sigma^2)$.

Να βρεθεί η Ε.Μ.Π. του σ^2 όταν:
α) μ γνωστό.
β) μ άγνωστο.
γ) Έστω πήραμε τις εξής μετρήσεις για το X: x_1=0.1, x_2=1.5, x_3=0.3, x_4=2.1, x_5=0.8, x_6=3.2, x_7=2.4, x_8=5.3, x_9=0.7, x_{10}=4.5. Να βρεθεί ο ΕΜΠ της P(X>2.09).

Λύση:

α) Έχουμε:

$$L(\sigma^2)=\frac{1}{\left(\sqrt{2\pi\sigma^2}\right)^n}e^{-\frac{\sum_{i=1}^{n}(x_i-\mu)^2}{2\sigma^2}},$$

$$l(\sigma^2)=-n\ln\sqrt{2\pi}-n\ln\sqrt{\sigma^2}-\frac{\sum_{i=1}^{n}(x_i-\mu)^2}{2\sigma^2},$$

$$\frac{d}{d\sigma^2}l(\sigma^2)=-\frac{n}{2\sqrt{\sigma^2}}\frac{1}{\sqrt{\sigma^2}}+\frac{\sum_{i=1}^{n}(x_i-\mu)^2}{2\left(\sigma^2\right)^2}=0\Rightarrow\sigma^2=\frac{\sum_{i=1}^{n}(x_i-\mu)^2}{n}.$$

Παρατηρούμε ότι για $\sigma^2=\frac{\sum_{i=1}^{n}(x_i-\mu)^2}{n}$ είναι:

$$\frac{d^2}{d^2\sigma^2}l(\sigma^2)=-\frac{n^3}{2\left\{\sum_{i=1}^{n}(x_i-\mu)^2\right\}^2}<0.$$

Επομένως η $\hat{\theta}=\frac{\sum_{i=1}^{n}(x_i-\mu)^2}{n}$ είναι η Ε.Μ.Π. του σ^2.

β) Έχουμε:

$$L(\mu,\sigma^2)=\frac{1}{\left(\sqrt{2\pi\sigma^2}\right)^n}e^{-\frac{\sum_{i=1}^{n}(x_i-\mu)^2}{2\sigma^2}},$$

$$l(\mu,\sigma^2)=-n\ln\sqrt{2\pi}-n\ln\sqrt{\sigma^2}-\frac{\sum_{i=1}^{n}(x_i-\mu)^2}{2\sigma^2},$$

$$\left\{\begin{array}{l} \dfrac{d}{d\mu}l(\theta)=2\dfrac{\sum_{i=1}^{n}(x_i-\mu)^2}{2\sigma^2}=0\Rightarrow \mu=\overline{x} \\ \dfrac{d}{d\sigma^2}l(\theta)=-\dfrac{n}{2\sqrt{\sigma^2}}\dfrac{1}{\sqrt{\sigma^2}}+\dfrac{\sum_{i=1}^{n}(x_i-\mu)^2}{2\left(\sigma^2\right)^2}=0\Rightarrow \sigma^2=\dfrac{\sum_{i=1}^{n}(x_i-\overline{x})^2}{n} \end{array}\right\}$$

Η λύση αυτή αντιστοιχεί πράγματι σε μέγιστο αφού ο πίνακας Hesse για $\mu=\overline{x}$ και $\sigma^2=\dfrac{\sum_{i=1}^{n}(x_i-\overline{x})^2}{n}$ είναι ο:

$$\mathrm{H}=\left[\frac{\partial^2 l(\mu,\sigma^2)}{\partial\mu\partial\sigma^2}\right]=\begin{bmatrix} -\dfrac{n^2}{\sum_{i=1}^{n}(x_i-\overline{x})^2} & 0 \\ 0 & -\dfrac{n^3}{2\left\{\sum_{i=1}^{n}(x_i-\overline{x})^2\right\}^2} \end{bmatrix}$$

ο οποίος είναι αρνητικά ορισμένος. Επομένως η Ε.Μ.Π. του σ^2 όταν μ άγνωστο είναι:

$$\hat{\sigma}^2=\frac{\sum_{i=1}^{n}(x_i-\overline{x})^2}{n}.$$

γ) Από τις 10 μετρήσεις προκύπτει ότι:

$$\hat{\mu}=\overline{x}=2.09$$

$$\hat{\sigma}^2=\frac{\sum_{i=1}^{n}(x_i-\overline{x})^2}{n}=2.855.$$

Άρα X ~ N(2.09,2.855) και επομένως:

$$P(X>2.09)=P\left(\frac{X-2.09}{\sqrt{2.855}}>\frac{2.09-2.09}{\sqrt{2.855}}\right)=1-\Phi(0)=0.5.$$

Άσκηση 5: Ο αριθμός N(t) των εκπεμπόμενων σωματιδίων α από μια ραδιενεργό πηγή σε χρόνο t ωρών ακολουθεί την P(θt), θ>0. Αν $X_1,\ldots,X_n$ είναι οι ενδιάμεσοι χρόνοι μεταξύ n διαδοχικών εκπομπών, να βρεθούν

α) Η Ε.Μ.Π. του θ.

β) Η εκτιμήτρια ροπών του θ.

γ) Η Ε.Μ.Π. της πιθανότητας σε χρόνο 2 ωρών να μην έχουμε εκπομπή σωματιδίου.

Λύση:

α) Είναι γνωστό από τις πιθανότητες ότι τα $X_1,...,X_n$ είναι ανεξάρτητες και ισόνομες τ.μ. που ακολουθούν την Εκθ(θ). Οπότε:

$$L(\theta)=\theta^n e^{-\theta\sum_{i=1}^{n}x_i},$$

$$l(\theta)=n\ln\theta-\theta\left(\sum_{i=1}^{n}x_i\right),$$

$$\frac{d}{d\theta}l(\theta)=\frac{n}{\theta}-\sum_{i=1}^{n}x_i=0\Rightarrow\theta=\frac{1}{\overline{x}}.$$

Ακόμα:

$$\frac{d^2}{d^2\theta}l(\theta)=-\frac{n}{\left(\frac{1}{\overline{x}}\right)^2}<0 \text{ για } \theta=\frac{1}{\overline{x}}.$$

Επομένως η $\hat{\theta}=\frac{1}{\overline{X}}$ είναι η Ε.Μ.Π. του θ.

β) Έχουμε $\overline{x}$ =E(X)=1/θ και λύνοντας ως προς θ παίρνουμε ότι $\theta=\frac{1}{\overline{x}}$. Άρα η εκτιμήτρια ροπών του θ είναι η $\tilde{\theta}=\frac{1}{\overline{x}}$.

γ) Είναι t=2 οπότε η N(2) ακολουθεί την P($2\hat{\theta}$). Η ζητούμενη πιθανότητα είναι:

$$P(N(2)=0)=e^{-2\hat{\theta}}\frac{(2\hat{\theta})^0}{0!}=e^{-2\hat{\theta}}=e^{-2\frac{1}{\overline{X}}}.$$

Άσκηση 6: Ο χρόνος ζωής X σε ώρες μιας λυχνίας ακολουθεί κατανομή με συνάρτηση πυκνότητας

$$p(x,\theta)=\frac{1}{\theta^2}xe^{-\frac{x}{\theta}},\ x>0,\ \theta>0.$$

Αν $X_1,...,X_n$ είναι οι χρόνοι ζωής n λυχνιών, τότε:

α) Να βρεθεί η Ε.Μ.Π. του θ.

β) Ποια θα ήταν η εκτίμηση σας για τον μέσο χρόνο ζωής, αν είχατε τις παρατηρήσεις: x_1=1.2, x_2=5.7, x_3=6.01, x_4=2.3, x_5=8.4, x_6=3.22, x_7=2.8, x_8=1.51, x_9=7.2, x_{10}=4.1;

γ) Με βάση τα δεδομένα του β) ερωτήματος και την υπόθεση περί της κατανομής του χρόνου ζωής, να εκτιμήσετε την πιθανότητα ο χρόνος ζωής μιας λυχνίας να είναι μεγαλύτερος των 10 ωρών.

δ) Εκτιμήστε μη παραμετρικά, δηλαδή χωρίς την υπόθεση περί κατανομής, την πιθανότητα στο ερώτημα γ).

Λύση:

α) Έχουμε:

$$L(\theta)=\frac{1}{\theta^{2n}}e^{-\frac{1}{\theta}\sum_{i=1}^{n}x_i}\prod_{i=1}^{n}x_i,$$

$$l(\theta)=-2n\ln\theta-\frac{1}{\theta}\left(\sum_{i=1}^{n}x_i\right)+\ln\prod_{i=1}^{n}x_i\ ,$$

$$\frac{d}{d\theta}l(\theta)=-\frac{2n}{\theta}+\frac{1}{\theta^2}\sum_{i=1}^{n}x_i=0\Rightarrow\theta=\frac{\overline{x}}{2}.$$

Ακόμα για $\theta=\frac{\overline{x}}{2}$:

$$\frac{d^2}{d^2\theta}l(\theta)=-\frac{8n}{\overline{x}^2}<0.$$

Επομένως η $\hat{\theta}=\frac{\overline{x}}{2}$ είναι η Ε.Μ.Π. του θ.

β) Ο μέσος χρόνος ζωής της λυχνίας υπολογίζεται ως εξής:

$$\mathrm{E(X)}=\int_0^{+\infty}x\frac{1}{\theta^2}xe^{-\frac{x}{\theta}}dx=\frac{1}{\theta^2}\int_0^{+\infty}x^2e^{-\frac{x}{\theta}}dx\overset{y=x/\theta}{=}\frac{\theta^2}{\theta}\int_0^{+\infty}y^{3-1}e^{-y}dy=\theta\Gamma(3)=2\theta,$$

εφόσον Γ(3)=2!=2. Άρα η Ε.Μ.Π. της Ε(Χ) είναι η $2\hat{\theta}=2\frac{\overline{x}}{2}=\overline{x}=4.244.$

γ) Έχουμε τα εξής :

$$P(X>10)=\int_{10}^{+\infty}\frac{1}{\theta^2}xe^{-\frac{x}{\theta}}dx=\frac{1}{\theta^2}\int_{10}^{+\infty}xe^{-\frac{x}{\theta}}dx=\int_{10}^{+\infty}ye^{-y}dx=\left(\frac{10}{\theta}+1\right)e^{-\frac{10}{\theta}}.$$

Για $\theta=\hat{\theta}=\frac{\overline{x}}{2}=2.122$ έχουμε:

$$\hat{P}(X>10)=\left(\frac{10}{\hat{\theta}}+1\right)e^{-\frac{10}{\hat{\theta}}}=0.051.$$

δ) Με σκεπτικό ανάλογο αυτού της άσκησης 11, η μη παραμετρική εκτίμηση γίνεται βάσει της διωνυμικής κατανομής $\hat{P}(X>10)=\frac{0}{10}=0$.

Άσκηση 7: Έστω $X_1,...,X_n$ τυχαίο δείγμα από την κατανομή $U(\theta_1,\theta_2)$. Να βρεθούν:

α) Ένα επαρκές στατιστικό για το (θ_1,θ_2).
β) Η Ε.Μ.Π. του (θ_1,θ_2).
γ) Η εκτιμήτρια ροπών του (θ_1,θ_2).
δ) Χρησιμοποιώντας τις παρακάτω 20 παρατηρήσεις

76 68 52 73 59 45 67 44 84 61 57 70 89 41 75 63 49 80 53 86

να εκτιμηθούν οι παράμετροι (θ_1,θ_2) με την μέθοδο των ροπών και την μέθοδο μεγίστης πιθανοφάνειας.

Λύση:

α) Η σ.π.π. της $U(\theta_1,\theta_2)$ είναι:

$$p(x,\theta_1,\theta_2)=\begin{cases}\dfrac{1}{\theta_2-\theta_1}, & \mathrm{x}\in(\theta_1,\theta_2)\\ 0\ , & \mathrm{x}\notin(\theta_1,\theta_2)\end{cases}=\frac{1}{\theta_2-\theta_1}I_{(\theta_1,\theta_2)}(x),\ x\in\mathbb{R},$$

$$\text{όπου }\ \mathrm{I}_{(\theta_1,\theta_2)}(x):=\begin{cases}1, & \mathrm{x}\in(\theta_1,\theta_2)\\ 0, & \mathrm{x}\notin(\theta_1,\theta_2)\end{cases}.$$

Οπότε η από κοινού σ.π.π. του δείγματος είναι:

$$p(\underset{\sim}{x},\theta_1,\theta_2)=\frac{1}{(\theta_2-\theta_1)^n}\prod_{i=1}^{n}I_{(\theta_1,\theta_2)}(x_i)\ ,\quad \underset{\sim}{x}=(x_1,...,x_n)\in\mathbb{R}^n .$$

Ορίζουμε την συνάρτηση:

$$f(a,b):=\begin{cases}1, & a\le b\\ 0, & a>b\end{cases}.$$

Τότε $f(\theta_1, x_{(1)})\, f(x_{(n)},\theta_2)=\prod_{i=1}^{n}I_{(\theta_1,\theta_2)}(x_i)$ για κάθε $\underset{\sim}{x}=(x_1,...,x_n)\in\mathbb{R}^n$, με $x_{(1)}=\min x_i$ και $x_{(n)}=\max x_i$ οπότε θα έχουμε

$$p(\underset{\sim}{x},\theta_1,\theta_2)=\frac{1}{(\theta_2-\theta_1)^n}\mathrm{f}(\theta_1,\mathrm{x}_{(1)})\,\mathrm{f}(\mathrm{x}_{(\mathrm{n})},\theta_2)=\mathrm{G}(\mathrm{T}(\underset{\sim}{x}),\theta_1,\theta_2)H(\underset{\sim}{x}),$$

όπου $\mathrm{G}(\mathrm{T}(\underset{\sim}{x}),\theta_1,\theta_2)=\dfrac{1}{(\theta_2-\theta_1)^n}\mathrm{f}(\theta_1,\mathrm{x}_{(1)})\,\mathrm{f}(\mathrm{x}_{(\mathrm{n})},\theta_2)$ και $H(\underset{\sim}{x})=1$. Από το παραγοντικό κριτήριο Neyman, συμπεραίνουμε ότι η $\underset{\sim}{\mathrm{T}}(\underset{\sim}{x})=(T_1(\underset{\sim}{x}),T_2(\underset{\sim}{x}))=(X_{(1)},X_{(n)})$ είναι επαρκής εκτιμήτρια του (θ_1,θ_2).

β) Η συνάρτηση πιθανοφάνειας είναι:

$$L(\theta_1,\theta_2)=\frac{1}{(\theta_2-\theta_1)^n}\prod_{i=1}^{n}I_{(\theta_1,\theta_2)}(x_i)=\frac{1}{(\theta_2-\theta_1)^n}\mathrm{f}(\theta_1,\mathrm{x}_{(1)})\,\mathrm{f}(\mathrm{x}_{(\mathrm{n})},\theta_2),$$

η οποία δεν παραγωγίζεται παντού ως προς θ_1 και θ_2. Έτσι για να μεγιστοποιηθεί θα πρέπει να ελαχιστοποιηθεί η διαφορά $\theta_2-\theta_1$ και ταυτόχρονα το γινόμενο $\mathrm{f}(\theta_1,\mathrm{x}_{(1)})\,\mathrm{f}(\mathrm{x}_{(\mathrm{n})},\theta_2)$ να πάρει την μέγιστη τιμή του που είναι 1. Όμως $\mathrm{f}(\theta_1,\mathrm{x}_{(1)})\,\mathrm{f}(\mathrm{x}_{(\mathrm{n})},\theta_2)=1$ αν-ν $\theta_1\le x_{(1)}$ και $\theta_2\ge x_{(n)}$. Συνεπώς η Ε.Μ.Π. του (θ_1,θ_2) είναι η $(X_{(1)},X_{(n)})$.

γ) Θεωρούμε το σύστημα

$$\frac{1}{n}\sum_{i=1}^{n}x_i=E(X)$$

$$\frac{1}{n}\sum_{i=1}^{n}x_i^2=E(X^2)$$

Επειδή $E(X)=\dfrac{\theta_1+\theta_2}{2}$ και $\mathrm{E}(X^2)=V(X)+\left[E(X)\right]^2=\dfrac{(\theta_1-\theta_2)^2}{12}+\left(\dfrac{\theta_1+\theta_2}{2}\right)^2$ η λύση του παραπάνω συστήματος δίνει την εκτιμήτρια ροπών του (θ_1,θ_2) που είναι:

$$\left(\overline{X}-\sqrt{\frac{3}{n}\sum_{i=1}^{n}(X_i-\overline{X})^2},\ \overline{X}+\sqrt{\frac{3}{n}\sum_{i=1}^{n}(X_i-\overline{X})^2}\right).$$

δ) Οι εκτιμήσεις των θ_1 και θ_2 με την μέθοδο μεγίστης πιθανοφάνειας είναι:

$$\hat{\theta}_1(\underset{\sim}{x})=x_{(1)}=41$$

$$\hat{\theta}_2(\underset{\sim}{x})=x_{(n)}=89$$

ενώ οι εκτιμήσεις των θ_1 και θ_2 με την μέθοδο των ροπών είναι:

$$\tilde{\theta}_1(\underset{\sim}{x})=\overline{x}-\sqrt{\frac{3}{20}\sum_{i=1}^{20}(x_i-\overline{x})^2}=40.017$$

$$\tilde{\theta}_2(\underset{\sim}{x})=\overline{x}+\sqrt{\frac{3}{20}\sum_{i=1}^{20}(x_i-\overline{x})^2}=89.183$$

Άσκηση 8: Έστω X ~ G(θ_1,θ_2) και $X_1,\ldots,X_n$ τυχαίο δείγμα. Έστω $T=\sum_{i=1}^{n}X_i$ και $R=\sum_{i=1}^{n}\ln X_i$. Δείξτε ότι η στατιστική συνάρτηση $\underset{\sim}{T}=(T,R)$ είναι επαρκής για την παράμετρο $\underset{\sim}{\theta}=(\theta_1,\theta_2)$. Είναι η $\underset{\sim}{T}^*=\left(\dfrac{1}{n}T,\dfrac{1}{n}R\right)$ επαρκής για την $\underset{\sim}{\theta}=(\theta_1,\theta_2)$;

Λύση:

$$f(x,\theta_1,\theta_2)=\frac{1}{\Gamma(\theta_2)\theta_1^{\theta_2}}x^{\theta_2-1}e^{-\frac{1}{\theta_1}x}=\frac{1}{\Gamma(\theta_2)\theta_1^{\theta_2}}e^{(\theta_2-1)\ln x-\frac{1}{\theta_1}x}1(x)=C(\theta_1,\theta_2)e^{Q_1(\theta_1,\theta_2)T_1(x)+Q_2(\theta_1,\theta_2)T_2(x)}h(x)$$

Άρα η κατανομή ανήκει στη διπαραμετρική εκθετική οικογένεια κατανομών και συνεπώς η στατιστική συνάρτηση $\underset{\sim}{T}=(T,R)=(\sum_{i=1}^{n}X_i\,,\sum_{i=1}^{n}\ln X_i\,)$ είναι επαρκής για την παράμετρο $\underset{\sim}{\theta}=(\theta_1,\theta_2)$.

Από γνωστό πόρισμα η $\underset{\sim}{T}^*=\left(\dfrac{1}{n}T,\dfrac{1}{n}R\right)$ είναι επίσης επαρκής για την $\underset{\sim}{\theta}=(\theta_1,\theta_2)$.

Άσκηση 9: Έστω η διακριτή τ.μ. X ~ f (x,θ) = $\theta^2(x+1)(1-\theta)^x$, x = 0, 1,…. όπου $\theta \in \Omega = (0,1)$. Να βρεθεί η Ε.Μ.Π. της θ με την βοήθεια τ.δ. $X_1,...,X_n$. Στην συνέχεια να βρεθεί η Ε.Μ.Π. της $\alpha(\theta) = \dfrac{2(1-\theta)}{\theta}$ και να εξετάσετε αν είναι αμερόληπτη.

Λύση:

Έχουμε:

$$L(\theta) = \theta^{2n}\left[\prod_{i=1}^{n}(x_i - 1)\right](1-\theta)^{\sum_{i=1}^{n} x_i},$$

$$l(\theta) = 2n\ln\theta + \left(\sum_{i=1}^{n} x_i\right)\ln(1-\theta) + \ln\prod_{i=1}^{n}(x_i+1),$$

$$\frac{d}{d\theta}l(\theta) = \frac{2n}{\theta} - \frac{\sum_{i=1}^{n} x_i}{1-\theta} = 0 \Rightarrow \theta = \frac{2}{2+\overline{x}}.$$

Ακόμα για $\theta = \dfrac{2}{2+\overline{x}}$:

$$\frac{d^2}{d^2\theta}l(\theta) = -\frac{2n}{\left(\dfrac{2}{2+\overline{x}}\right)^2} - \frac{\sum_{i=1}^{n} x_i}{\left(\dfrac{\overline{x}}{2+\overline{x}}\right)^2} < 0.$$

Επομένως η $\hat{\theta} = \dfrac{2}{2+\overline{x}}$ είναι η Ε.Μ.Π. του θ.

Από γνωστό πόρισμα η Ε.Μ.Π. της $\alpha(\theta) = \dfrac{2(1-\theta)}{\theta}$ είναι η $\alpha(\hat{\theta}) = \dfrac{2(1-\hat{\theta})}{\hat{\theta}} = \overline{x}$.

Θα εξετάσουμε τώρα αν η $T = \overline{X} = \dfrac{1}{n}\sum_{i=1}^{n} X_i$ είναι α.ε. της α(θ).

Έχουμε $E(T) = \dfrac{1}{n}\sum_{i=1}^{n} E(X_i) = \dfrac{1}{n} nE(X) = E(X)$. Όμως:

$$E(X) = \sum_{x=1}^{\infty} x\theta^2(x+1)(1-\theta)^x = \theta^2\sum_{x=1}^{\infty}(x^2+x)(1-\theta)^x = \frac{2(1-\theta)}{\theta} = \alpha(\theta)$$

αφού $\displaystyle\sum_{x=1}^{\infty} x^k a^x = \frac{a(a+1).......(a+k-1)}{(1-a)^{k+1}}$. Άρα η T είναι α.ε. της α(θ).

Άσκηση 10: Έστω X ~ f (x,θ) = $a\theta x^{a-1}e^{-\theta x^a}$, x > 0, θ > 0 άγνωστη παράμετρος και α > 0 γνωστή παράμετρος. Έστω τ.δ. $X_1,...,X_n$.

α) Να βρείτε την Ε.Μ.Π. της θ.

β) Να εξετάσετε αν η Ε.Μ.Π. είναι αμερόληπτη.

γ) Με βάση το αποτέλεσμα του β) να υποδείξετε μια Α.Ε.Ε.Δ. της θ.
δ) Να βρείτε το κατώτερο φράγμα Cramer-Rao και να το συγκρίνετε με τη διασπορά της Α.Ε.Ε.Δ. που βρήκατε στο γ).

Λύση:

α) Έχουμε:

$$L(\theta) = a^n \theta^n \left[\prod_{i=1}^{n} x_i^{a-1} \right] e^{-\theta \sum_{i=1}^{n} x_i^{\alpha}},$$

$$l(\theta) = n \ln a + n \ln \theta - \theta \left(\sum_{i=1}^{n} x_i^{\alpha} \right) + \ln \prod_{i=1}^{n} x_i^{a-1},$$

$$\frac{d}{d\theta} l(\theta) = -\frac{n}{\theta} - \sum_{i=1}^{n} x_i^{a} = 0 \Rightarrow \theta = \frac{n}{\sum_{i=1}^{n} x_i^{a}}.$$

Ακόμα:

$$\frac{d^2}{d^2\theta} l(\theta) = -\frac{n}{\theta^2} < 0.$$

Επομένως η $\hat{\theta} = \dfrac{n}{\sum_{i=1}^{n} x_i^{a}}$ είναι η Ε.Μ.Π. του θ.

β) Έστω U = $\dfrac{n}{\sum_{i=1}^{n} x_i^{a}}$. Θα βρούμε την E(U). Προηγουμένως θα βρούμε την κατανομή της x^a και εν συνεχεία της $\sum_{i=1}^{n} x_i^{a}$. Επειδή η συνάρτηση y = g(x) = x^{α} είναι “1-1” και συνεχώς παραγωγίσιμη στο $S = \{x \in \mathbb{R}^+ : f(x,\theta) > 0\} = \{0, +\infty\}$ με αντίστροφη x = $g^{-1}(y)$ = $y^{1/\alpha}$ θα έχουμε για την σ.π.π. της:

$f_Y(y) = f(g^{-1}(y)) \left| \dfrac{dg^{-1}(y)}{dy} \right| = a\theta y^{\frac{a-1}{a}} e^{-\theta y} \dfrac{1}{a} y^{\frac{1-a}{a}} = \theta e^{-\theta y},\ y > 0$. Άρα η Y = X^{α} ~ G(θ,p=1)

και συνεπώς η τ.μ. Z = $\sum_{i=1}^{n} X_i^{a}$ ~ G(θ,p=n).

Επειδή τώρα η στατιστική συνάρτηση U = $\dfrac{n}{\sum_{i=1}^{n} x_i^{a}} = \dfrac{n}{Z} = \phi(Z)$ θα έχουμε:

$$E(U) = E[\phi(Z)] = \int_0^{+\infty} \phi(z) f_Z(z) dz = \int_0^{+\infty} \frac{n}{z} \frac{\theta^p}{\Gamma(p)} z^{p-1} e^{-\theta z} dz = \frac{n\theta^p}{\Gamma(p)} \int_0^{+\infty} z^{p-2} e^{-\theta z} dz \overset{\theta z = \omega}{=}$$

$$\frac{n\theta^p}{\Gamma(p)\theta^{p-1}} \int_0^{+\infty} \omega^{p-2} e^{-\omega} d\omega \overset{p=n}{=} \frac{n\theta^n}{\Gamma(n)} \Gamma(n-1) = \frac{n}{n-1}\theta$$

και συνεπώς η στατιστική συνάρτηση U = $\dfrac{n}{\sum_{i=1}^{n} x_i^{\,a}}$ δεν είναι α.ε. της θ.

γ) Θέτουμε $T^* = \dfrac{n-1}{\sum_{i=1}^{n} x_i^{\,a}}$, δηλαδή $T^* = \dfrac{n-1}{n}U$. Τότε $E(T^*) = \theta$, δηλαδή η T^* είναι α.ε. της θ. Εξ άλλου f (x,θ) = $a\theta x^{a-1}e^{-\theta x^a}1(x) = C(\theta)e^{Q(\theta)T(x)}h(x)$, δηλαδή η δοθείσα κατανομή ανήκει στην εκθετική οικογένεια κατανομών και συνεπώς η στατιστική συνάρτηση Z = $\sum_{i=1}^{n} T(X_i) = \sum_{i=1}^{n} x_i^{\,a}$ είναι επαρκής και πλήρης για την θ. Άρα η αμερόληπτη T^* ως συνάρτηση της επαρκούς και πλήρους στατιστικής συνάρτησης Z είναι Α.Ε.Ε.Δ.

δ) Έχουμε:

$$\frac{\partial}{\partial\theta}\ln f(x,\theta) = \frac{\partial}{\partial\theta}(\ln a + \ln\theta - \theta x^{\alpha} + (a-1)\ln x) = \frac{1}{\theta} - x^{a}.$$

Άρα

$$I(\theta) = \mathrm{E}\left\{\frac{\partial}{\partial\theta}\ln f(x,\theta)\right\}^2 = \mathrm{E}\left\{\frac{1}{\theta} - \mathrm{X}^{\alpha}\right\}^2 = \mathrm{E}\left\{\frac{1}{\theta^2} - \frac{2}{\theta}\mathrm{X}^{\alpha} + \mathrm{X}^{2\alpha}\right\} = \frac{1}{\theta^2} - \frac{2}{\theta}\mathrm{E}\left\{\mathrm{X}^{\alpha}\right\} + \mathrm{E}\left\{\mathrm{X}^{2\alpha}\right\}$$

Όπως είδαμε όμως στο β) η τ.μ X^{α} ~ G(θ, 1) και άρα $\mathrm{E}\left\{\mathrm{X}^{\alpha}\right\}$ = 1/θ , ενώ $\mathrm{E}\left\{\mathrm{X}^{2\alpha}\right\} = V(X^{a}) + \left[\mathrm{E}\left\{\mathrm{X}^{\alpha}\right\}\right]^2 = \frac{1}{\theta^2} + \frac{1}{\theta^2} = \frac{2}{\theta^2}$. Τελικά $\mathrm{I}(\theta) = \frac{1}{\theta^2}$ και συνεπώς το κατώτατο φράγμα Cramer-Rao είναι LB = $\dfrac{1}{nI(\theta)} = \dfrac{\theta^2}{n}$.

Εξ άλλου:

$V(T^*) = E\left[(T^*)^2\right] - \left[E(T^*)\right]^2$. Βρήκαμε ήδη ότι $E(T^*)$= θ ενώ:

$$E\left[(T^*)^2\right] = E\left[\frac{n-1}{Z}\right]^2 = \int_0^{+\infty}\left(\frac{n-1}{z}\right)^2 f_Z(z)dz = \int_0^{+\infty}\left(\frac{n-1}{z}\right)^2 \frac{\theta^n}{\Gamma(n)} z^{n-1}e^{-\theta z}dz \overset{\theta z=\omega}{=}$$

$$\frac{(n-1)^2\theta^2}{\Gamma(n)}\int_0^{+\infty}\omega^{(n-2)-1}e^{-\omega}d\omega = \frac{(n-1)}{(n-2)}\theta^2.$$

Συνεπώς $V(T^*) = \dfrac{\theta^2}{(n-2)} > LB = \dfrac{\theta^2}{n}$.

Άσκηση 11: Το πλάτος ενός παλμού είναι τ.μ. Χ ~ Ν (μ, 4). Στην έξοδο του μηχανήματος μπορούμε να παρατηρήσουμε μόνο αν το Χ υπερβαίνει την τιμή 40 ή όχι. Αν το Χ σε 100 παρατηρήσεις υπερέβη την τιμή αυτή 80 φορές, ποια η εκτίμηση με την μέθοδο μεγίστης πιθανοφάνειας της παραμέτρου μ;

Λύση:

Έστω $Y = \begin{cases} 1, & \text{αν X} > 40 \\ 0, & \text{αν X} \le 40 \end{cases}$. Σύμφωνα με την εκφώνηση μια μή παραμετρική εκτίμηση για το $\hat{p} = \hat{P}(X > 40) = \dfrac{80}{100}$. Όμως :

$$p = P(X > 40) = P\left(\frac{X-\mu}{2} > \frac{40-\mu}{2}\right) = P\left(Z > \frac{40-\mu}{2}\right) = 1 - \Phi\left(\frac{40-\mu}{2}\right) = \Phi\left(\frac{\mu-40}{2}\right).$$

Συνεπώς : $\hat{\Phi}\left(\dfrac{\mu-40}{2}\right) = \hat{p} = 0.8 \overset{\Phi\ \text{"1-1"}}{\Rightarrow} \Phi\left(\dfrac{\hat{\mu}-40}{2}\right) = 0.8 \overset{\Phi(0.85)=0.8}{\Rightarrow} \dfrac{\hat{\mu}-40}{2} = 0.85 \Rightarrow \hat{\mu} = 41.7$.

Άσκηση 12: Ένα ερώτημα σχετικό με την μελέτη του μηχανισμού ήχο-εντόπισης νυχτερίδων είναι η απόσταση νυχτερίδας και εντόμου όταν η νυχτερίδα πρώτο-αντιληφθεί το έντομο. Λόγω τεχνικών δυσκολιών στην μέτρηση της απόστασης, μόνο n=11 παρατηρήσεις λήφθηκαν, από τις οποίες έχουμε $\overline{X} = 48.36$ και $S^2 = 327.05$.
α) Τι υποθέσεις πρέπει να κάνουμε για να μπορέσουμε να κατασκευάσουμε ένα διάστημα εμπιστοσύνης (Δ.Ε.);
β) Ποιο το βασικό αποτέλεσμα που χρησιμοποιείται για την κατασκευή Δ.Ε. στην πάνω περίπτωση;
γ) Κατασκευάστε ένα 95% Δ.Ε. για το μ.

Λύση:

α) Πρέπει να υποθέσουμε ότι η μεταβλητή "απόσταση" έχει την κανονική κατανομή.

β) $\dfrac{\overline{X}-\mu}{s/\sqrt{n}} \sim t_{n-1}$.

<u>Απόδειξη</u>: $\dfrac{\overline{X}-\mu}{s/\sqrt{n}} = \dfrac{\dfrac{\left(\overline{X}-\mu\right)}{\sigma/\sqrt{n}}}{\dfrac{s/\sqrt{n}}{\sigma/\sqrt{n}}} = \dfrac{\dfrac{\left(\overline{X}-\mu\right)}{\sigma/\sqrt{n}}}{\dfrac{s}{\sigma}}$. Αλλά $\dfrac{\left(\overline{X}-\mu\right)}{\sigma/\sqrt{n}} =$ Z ~ N (0, 1) και

$\dfrac{(n-1)s^2}{\sigma^2} = Y \sim X_{n-1}{}^2$, με Z, Y ανεξάρτητες τ.μ. Άρα $\dfrac{\overline{X}-\mu}{s/\sqrt{n}} = \dfrac{Z}{\sqrt{\dfrac{Y}{n-1}}} \sim t_{n-1}$ εξ ορισμού.

γ) $\overline{x} \pm t_{10}(0.025)\dfrac{s}{\sqrt{11}} = \overline{x} \pm 2.228\dfrac{s}{\sqrt{11}}$ **.**

Άσκηση 13: Οι ερευνητές της προηγούμενης άσκησης θέλουν με το πείραμα τους να στηρίξουν την υποψία τους ότι μ<55.
α) Διατυπώστε την μηδενική και την εναλλακτική υπόθεση.
β) Έστω ότι πιστεύουν ότι η πληθυσμιακή διασπορά είναι $\sigma^2 = 18^2 = 308$. Ποιο το έλεγχο-στατιστικό και ποια η p-τιμή αν $\overline{X} = 48.36$ και n=11;

γ) Απορρίπτεται η μηδενική υπόθεση σε επίπεδο σημαντικότητας α = 0.1;

Λύση:

α) H_0 : μ=55 H_1: μ<55

β) $Z = \dfrac{\left(\bar{X}-\mu\right)}{\sigma/\sqrt{n}}$ = -1.2

p-τιμή = Φ(Z) = 0.1151

γ) Όχι.

Άσκηση 14:

α) Δείξτε ότι ο πληθυσμιακός μέσος μ ικανοποιεί την σχέση:

$$E(X-\mu)^2 = \min_a E(X-a)^2 \quad \text{(εδώ μ = E(X)).}$$

Δηλαδή αν προβλέψουμε την μεταβλητή X με το μ το μέσο τετραγωνικό σφάλμα είναι το μικρότερο δυνατό.

β) Έστω ότι ο μέσος μ εκτιμάται με τον δειγματικό μέσο τυχαίου δείγματος $X_1,...,X_n$, και έστω X_{n+1} μία άλλη μεταβλητή ισόνομη και ανεξάρτητη των $X_1,...,X_n$. Ποια η κατανομή του $\dfrac{\bar{X}-X_{n+1}}{s\sqrt{1+\frac{1}{n}}}$;

γ) Με χρήση του προηγούμενου αποτελέσματος κατασκευάστε ένα (1-α)100% διάστημα εμπιστοσύνης για το X_{n+1} (λέγεται διάστημα πρόβλεψης).

Λύση:

α)

$$E(X-a)^2 = E\left[(X-\mu)+(\mu-a)\right]^2 =$$
$$E(X-\mu)^2 + 2(\mu-a)E(X-\mu) + (\mu-a)^2 = E(X-\mu)^2 + (\mu-a)^2 \geq E(X-\mu)^2.$$

β)

$$\frac{\bar{X}-X_{n+1}}{s\sqrt{1+\frac{1}{n}}} = \frac{\dfrac{\bar{X}-X_{n+1}}{\sigma\sqrt{1+\frac{1}{n}}}}{\dfrac{s\sqrt{1+\frac{1}{n}}}{\sigma\sqrt{1+\frac{1}{n}}}} = \frac{\dfrac{\bar{X}-X_{n+1}}{\sigma\sqrt{1+\frac{1}{n}}}}{\dfrac{s}{\sigma}}.$$

Αλλά $\overline{X} - \mathrm{X}_{n+1} \sim \mathrm{N}\left(0,\ \sigma^2 + \frac{\sigma^2}{n}\right)$ και συνεπώς $\frac{\overline{X} - \mathrm{X}_{n+1}}{\sigma\sqrt{1+\frac{1}{n}}} = Z \sim N(0,1)$. Επίσης $\frac{(n-1)s^2}{\sigma^2} = Y \sim X_{n-1}{}^2$, με Z, Y ανεξάρτητες τ.μ. Άρα $\frac{\overline{X} - \mathrm{X}_{n+1}}{s\sqrt{1+\frac{1}{n}}} = \frac{Z}{\sqrt{\frac{Y}{n-1}}} \sim t_{n-1}$.

γ) $\overline{X} \pm t_{n-1}(a/2) s\sqrt{1+\frac{1}{n}}$ **.**